

УДК [330.101:163.14] (477)

ВПЛИВ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ВІДТВОРЕННЯ СУСПІЛЬНИХ БЛАГ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ**Кічурчак М.В., к.е.н.***E-mail: Marianna_Kichurchak@ukr.net**Львівський національний університет імені Івана Франка*

Метою роботи є з'ясування найголовніших закономірностей впливу промисловості на відтворення суспільних благ і розроблення низки рекомендацій із удосконалення виробництва таких благ в Україні. Завданнями є визначення теоретико-методологічних засад впливу промисловості на відтворення суспільних благ; аналіз взаємозв'язків між показниками соціально-економічного розвитку промисловості та виробництвом суспільних благ у вітчизняній економічній системі. Використано методи індукції та дедукції, порівняння, синергетичний та економетричний підходи. Обґрунтовано, що теоретико-методологічною особливістю впливу промисловості на відтворення суспільних благ є опертя на синергетичну парадигму, підтвердженням чого є побудовані економетричні моделі, серед яких переважають нелінійні. Запропоновано замінити декларативно-формальний підхід до регулювання розвитку промисловості, що обумовив порушення стійкості відносин з державою щодо забезпечення її необхідними ресурсами для виробництва суспільних благ, на системний, підґрунтям якого є середньо- і довгострокові стратегії розвитку промисловості і виробництва суспільних благ в економічній системі України.

Ключові слова: суспільні блага, промисловість, економічна система, відтворення, економетричні моделі, синергетична парадигма

UDC [330.101:163.14] (477)

THE INFLUENCING OF THE INDUSTRY ON PUBLIC GOODS REPRODUCTION IN THE ECONOMIC SYSTEM OF UKRAINE**Kichurchak M.V., PhD in Economics***E-mail: Marianna_Kichurchak@ukr.net**Ivan Franko National University of Lviv*

The purpose of the article is the clarification of the most important regularities of influencing of the industry on public goods reproduction and formulating of the row recommendations for the improvement of public goods production in Ukraine. The tasks are the specification of the theoretic-methodological foundations of influencing of the industry on public goods reproduction and analysis of the correlations between the basic indexes of socio-economic development of the industry and public goods production in Ukrainian economic system. There have been applied the methods of induction and deduction, comparison, synergetic and econometric approaches. It has been found out that the theoretic-methodological peculiarity of influencing of the industry on public goods

reproduction was the propping at the synergetic paradigm that confirmed by the constructed econometric models among which dominated nonlinear. The author has suggested to substitute the declarative-formal approach of the industry development regulation that was stipulated violation of the stableness of relationships with the state in regard to its providing by the necessary resources for public goods production for the systematic of the foundation of which was the middle and long-term strategies of the industry and public goods productions development in the economic system of Ukraine.

Keywords: public goods, industry, an economic system, reproduction, econometric equation, synergetic paradigm

Актуальність проблеми. Поліпшення якісних параметрів виробництва суспільних благ у довгостроковому періоді неможливе без досягнення позитивних зрушень у промисловості, оскільки стан справ у цій галузі позначається на функціонуванні інших суміжних видів економічної діяльності. Перманентність виробництва суспільних благ доречно розглядати як одну із складових більш загального процесу відтворення [5, с. 582; 12, с. 223; 14, с. 71], де головним суб'єктом їх надання є держава [4, с. 30-35; 20, с. 34-36; 37, р. 388], котра через бюджет акумулює та розподіляє ресурси. Тому специфіка відтворення суспільних благ пов'язана із встановленням певних правил, що інституціоналізують всю сукупність відносин держави з іншими економічними агентами з приводу виробництва таких благ, підґрунтям чого є конституційний консенсус, а зовнішнім проявом – зведений бюджет.

Згідно з цим в Україні визначено норми бюджетного фінансування виробництва суспільних благ [21, 22, 25], де для освіти, охорони здоров'я та культури граничні межі перерозподілу національного доходу кумулятивно становлять 28 %, або 22,1-25,2 % ВВП. У 2000-2012 рр. частка видатків зведеного бюджету на виробництво даних суспільних благ склала 7,4-12,5 % ВВП, а рівень недофінансування – 11,9-14,9 % ВВП. У свою чергу це призвело до погіршення матеріально-технічної бази їх виробництва та зниження мотивації праці. Якщо у 2000 р. ступінь зносу основних засобів з надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльності у сфері культури був 45,5 %, то у 2012 р. – 46,7 %, освіти – 40,5 % і 43,6 %, охорони здоров'я – 37,8 % і 42,4 % відповідно. У 2000 р. середньомісячна заробітна плата для культури становила 58,7 % за середню по Україні, охорони здоров'я – 60,0 %, освіти – 67,8 %, вже у 2012 р. 104,5 %, 72,7 %, 83,5 % відповідно [11]. Це означає, що якість виробництва суспільних благ в

економічній системі України поступово погіршувалась, зусилля держави зосереджувалися головню на підтримці «статус-кво» цих галузей, що унеможливило їх розширене відтворення.

Про існування проблем у галузях, що виробляють суспільні блага, вказували В. Геєць з приводу доступу до освіти, культури, науки та творчої діяльності, котрий стає дедалі важчим через нездатність держави надати потрібну підтримку [8, с. 337], О. Длугопольський та А. Мельник стосовно розв'язання проблем освіти, яке можливе лише за докорінної «реконструкції» системи бюджетного фінансування [18, с. 98], В. Куценко відносно низького рівня фінансування, зумовленого тим, що на сьогодні охорона здоров'я населення ще не стала пріоритетною сферою економіки [16, с. 142-142]. Вирішення питання удосконалення виробництва суспільних благ пов'язане з чинниками, що є складовими економічної системи країни, оскільки їх відтворення доречно розглядати як одну з її підсистем. У цьому зв'язку необхідно звернути увагу на промисловість, оскільки вона є тим фундаментом на основі якого забезпечуються найрізноманітніші відтворювальні процеси.

Аналіз останніх наукових досліджень. Вивченням впливу промисловості на економічне зростання, модернізацію та здійснення структурних зрушень в національній економіці, моделюванням фінансово-економічного розвитку на основі комплексу економічних взаємозв'язків об'єктних моделей економіки області з урахуванням чинників формування її бюджету займалися О. Амоша, Ю. Бажал, В. Вишневський, І. Галиця, Л. Збаразька, Ю. Кіндзерський, Р. Лепа, Р. Половян, В. Шимов, Л. Федулова, М. Якубовський та інші [2, с. 7-8; 6, с. 17-35; 24, с. 161-181; 26, с. 196, 200-201, 238-239; 27]. У контексті даного дослідження пошук способів зміцнення відтворювального вектору соціального розвитку в Україні з обґрунтуванням ролі реального сектору, у тому числі промисловості, як одного з головних чинників цього процесу здійснювали В. Антонюк, Р. Барро, Т. Єфименко Л. Лисяк, Д. Кузнецова, В. Куценко, О. Прогнімак, Ц. Огонь та ін. [3, с. 179, 183-191; 13, с. 516-530; 16, с. 572-579; 17, с. 260-270; 20, с. 36, 42; 29]. З цього випливає, що деякі закономірності впливу промисловості на відтворення суспільних благ є визначеними стосовно спільної співпраці держави і приватного сектору, існування позитивних екстерналій, взаємозв'язку з оподаткуванням та впливом на загальні параметри соціально-економічного розвитку в країні. Однак окремі частини загальної проблеми, що стосується відтворення

суспільних благ в ринковій економічній системі та місця в цьому процесі промисловості, залишилися не до кінця вирішеними. Виникає потреба комплексного вивчення теоретико-методологічних і практичних засад впливу промисловості на виробництво суспільних благ в нашій країні.

Метою роботи є з'ясування найголовніших закономірностей впливу промисловості на відтворення суспільних благ і розроблення низки рекомендацій із удосконалення виробництва таких благ в Україні. Завданнями є визначення теоретико-методологічних засад впливу промисловості на відтворення суспільних благ; аналіз взаємозв'язків між показниками соціально-економічного розвитку промисловості та виробництвом суспільних благ у вітчизняній економічній системі.

Викладення основного матеріалу дослідження. У теоретико-методологічному аспекті підґрунтям цього є синергетична парадигма, згідно з якою існує взаємний вплив складових системи. В економічній теорії зазначається, що продукування суспільних благ призводить до виникнення екстерналій, що позитивно позначаються на суспільному добробуті [33, р. 63-66; 38, р. 14-16], одним з проявів яких є освітня компонента та інновації. Не менш важливим є і розподіл відповідальності між державою і приватним сектором при виробництві суспільних благ [30, р. 8-15] щодо ресурсного забезпечення та поділу завдань між організаціями відповідно до їх спроможності. Додатково акцентується увага на тому, що цільовим орієнтиром для розвитку податкових інструментів є недопущення проявів податкової дискримінації та дотримання правила чотирьох «є» [7, с. 107], що дозволить досягти справедливості в оподаткуванні. У такому контексті роль промисловості у відтворенні суспільних благ полягає у забезпеченні цих процесів фінансовими та економічними ресурсами.

Відкритості відтворенню суспільних благ надає і стабільність процесів виробництва, обміну, розподілу та споживання, що призводить до впорядкування відносин між державою та споживачами суспільних благ, конкретизації цілей і корегування дій на основі зворотного зв'язку. У свою чергу це дозволяє забезпечити відтворенню суспільних благ гомеостатичності та емерджентості, на що опосередковано вказують відомі науковці, які досліджують питання фіскального обміну та поведінку споживачів суспільних благ [32, р. 12-21], здійснення суспільного вибору [40, р. 5-16], формування бюджетної політики та розподілу обмежених бюджетних коштів [13, с. 84; 17, с. 224-225]. Тому регулювання

відтворювальних процесів для суспільних благ у межах економічної системи відбувається за допомогою відповідних передаточних механізмів, підґрунтям яких є сплата промисловими підприємствами податків та розвиток інституту державно-приватного партнерства.

Відтворення суспільних благ і розвиток промисловості в економічній системі створюють специфічне інтегральне утворення, що індукує низку сигналів один до одного, завдяки чому відбувається синхронізація, взаємна адаптація та зорієнтованість на майбутнє їх взаємодії. Найяскравіше ці взаємовідносини проявляються між суспільними благами екологічної спрямованості та видобувною промисловістю завдяки еколого-ефективним корегуючим діям [31, р. 151-153], що сприяють інтенсифікації запровадження ресурсозберігаючих технологій у промислове виробництво [24, с. 356-367] та здійсненню переходу до інноваційної моделі розвитку. Тому відтворення суспільних благ в тій чи іншій мірі буде залежати від чинників структурно-технологічної трансформації промисловості та рівня її конкурентоспроможності.

До найголовніших закономірностей впливу промисловості на відтворення суспільних благ доречно *зарахувати*: формування сукупності відносин з державою в сфері розподілу та перерозподілу валової доданої вартості, що мають нелінійний характер і націлені на їх гармонізацію; існування прямих і зворотних зв'язків у відтворювальному процесі для суспільних благ, що обумовлює необхідність створення сприятливих умов для розвитку промислового виробництва в контексті визначення цілей і пріоритетів економічної політики та розв'язання низки соціальних питань; взаємообумовлена діяльність, що дозволяє забезпечувати поступальний розвиток як системи відтворення суспільних благ, так і промислового виробництва унаслідок переходу в нові стани, що відзначаються більш високим порядком (структурою) чи навпаки.

У свою чергу це дозволило проаналізувати взаємозв'язки основних показників соціально-економічного розвитку промисловості і відтворення суспільних благ у контексті загальних тенденцій формування доходів і видатків зведеного бюджету України у 2000-2012 рр. (табл. 1).

У табл. 1 в якості незалежних змінних взято параметри x_1-x_9 , залежних змінних – y_1-y_5 . Для незалежних змінних x_1-x_9 на основі побудови кореляційної матриці простежується існування значного та помірного зв'язків, що вказує на мультиколінеарність. Тому визначили однофакторні економетричні моделі, що показують наявність зв'язків між динамікою

соціально-економічного розвитку промисловості та виробництвом суспільних благ в економічній системі України у 2000-2012 рр. У табл. 1 представлено коефіцієнти детермінації (R^2), що вказують на існування поміркованого, значного та сильного зв'язків, перевірку адекватності побудованих рівнянь за критерієм Фішера, оцінку статистичної значимості параметрів моделі за t -тестом Стюдента, котрі підтвердили достовірність одержаних економетричних рівнянь. Серед цих моделей домінують нелінійні, що вказує на існування прямих та опосередкованих зв'язків між відтворенням суспільних благ і соціально-економічними параметрами розвитку вітчизняної промисловості.

Таблиця 1. Взаємозв'язки між показниками соціально-економічного розвитку промисловості та зведеного бюджету України в 2000-2012 рр.

Назва залежної змінної y	Регресивно-кореляційне рівняння	Коефіцієнт детермінації R^2	Адекватність моделі за критерієм Фішера	Статистична значимість за t -тестом Стюдента
1	2	3	4	5
x_1 – індекс промислової продукції, % до п. р.				
доходи зведеного бюджету, % ВВП (y_1)	$y_1 = -0,0082x_1^2 + 1,5174x_1 - 38,552$	0,6304 зв'язок сильний	$F_{кр}(2; 10; 0,95) = 4,10$ $F_{расч} = 8,529$	$t_{кр}(0,01, 10) = 1,372$; $t_a = 3,101$; $t_a^* > t_{кр}$; $t_b^* = 2,924$; $t_b^* > t_{кр}$; $t_c^* = 1,532$; $t_c^* > t_{кр}$
видатки зведеного бюджету, % ВВП (y_2)	$y_2 = -0,1534x_1 + 47,2087$	0,3618 зв'язок помірк.	$F_{кр}(1; 11; 0,95) = 4,84$ $F_{расч} = 6,236$	$t_{кр}(0,025, 11) = 2,201$ $t_a = 2,497$; $t_a^* > t_{кр}$; $t_b = 7,266$; $t_b^* > t_{кр}$
x_2 – індекс цін виробників промислової продукції, % до п. р.				
темпи зростання доходів зведеного бюджету, % до п. р. (y_3)	$y_3 = 115,84 \ln(x_2) - 425,961$	0,3412 зв'язок помірк.	$F_{кр}(1; 11; 0,95) = 4,84$ $F_{расч} = 5,697$	$t_{кр}(0,05, 11) = 1,796$ $t_a = 2,387$; $t_a^* > t_{кр}$; $t_b = 1,851$; $t_b^* > t_{кр}$
темпи зростання видатків зведеного бюджету, % до п. р. (y_4)	$y_4 = 102,47 \ln(x_2) - 362,582$	0,4225 зв'язок помірк.	$F_{кр}(1; 11; 0,95) = 4,84$ $F_{расч} = 8,048$	$t_{кр}(0,05, 11) = 1,796$ $t_a = 2,837$; $t_a^* > t_{кр}$; $t_b = 2,117$; $t_b^* > t_{кр}$
x_3 – рентабельність операційної діяльності, %				
темпи зростання доходів зведеного бюджету, % до п. р. (y_3)	$y_3 = 78,562 x_3^{0,3191}$	0,7125 зв'язок сильний	$F_{кр}(1; 11; 0,95) = 4,84$ $F_{расч} = 27,266$	$t_{кр}(0,025, 11) = 2,201$ $t_a = 5,222$; $t_a^* > t_{кр}$; $t_b = 50,182$; $t_b^* > t_{кр}$
темпи зростання видатків зведеного бюджету, % до п. р. (y_4)	$y_4 = -2,3868x_3^2 + 26,228x_3 + 58,551$	0,6081 зв'язок сильний	$F_{кр}(2; 10; 0,95) = 4,10$ $F_{расч} = 7,758$	$t_{кр}(0,01, 10) = 1,372$ $t_a^* = 1,449$; $t_a^* > t_{кр}$; $t_b^* = 1,981$; $t_b^* > t_{кр}$; $t_c^* = 2,331$; $t_c^* > t_{кр}$
x_4 – частка випуску промислової продукції, % від загального обсягу				
видатки зведеного бюджету, % ВВП (y_2)	$y_2 = -0,724x_4 + 64,059$	0,5942 зв'язок значний	$F_{кр}(1; 10; 0,95) = 4,96$ $F_{розра} = 14,642$	$t_{кр}(0,025, 10) = 2,228$ $t_a = 3,826$; $t_a^* > t_{кр}$; $t_b^* = 7,344$; $t_b^* > t_{кр}$
дефіцит/профіцит зведеного бюджету, % ВВП (y_5)	$y_5 = -21,558 \ln(x_4) + 84,123$	0,3994 зв'язок помірк.	$F_{кр}(1; 10; 0,95) = 4,96$ $F_{расч} = 6,647$	$t_{кр}(0,025, 10) = 2,228$ $t_a = 2,578$; $t_a^* > t_{кр}$; $t_b = 2,629$; $t_b^* > t_{кр}$
темпи зростання доходів зведеного бюджету, % до пр. р. (y_3)	$y_3 = -1,7308x_4^2 + 158,17x_4 - 3478,6$	0,5925 зв'язок значний	$F_{кр}(2; 9; 0,95) = 4,26$ $F_{расч} = 5,544$	$t_{кр}(0,025, 9) = 2,262$ $t_a^* = 3,168$; $t_a^* > t_{кр}$; $t_b^* = 3,213$; $t_b^* > t_{кр}$; $t_c^* = 3,146$; $t_c^* > t_{кр}$
темпи зростання видатків зведеного бюджету, % до пр. р. (y_4)	$y_4 = -1,2295x_4^2 + 112,91x_4 - 2461,2$	0,5436 зв'язок значний	$F_{кр}(2; 9; 0,95) = 4,26$ $F_{расч} = 5,361$	$t_{кр}(0,025, 9) = 2,262$ $t_a^* = 2,361$; $t_a^* > t_{кр}$; $t_b^* = 2,682$; $t_b^* > t_{кр}$; $t_c^* = 2,602$; $t_c^* > t_{кр}$

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5
x_5 – частка валової доданої вартості, % від загального обсягу				
доходи зведеного бюджету, % ВВП (y_1)	$y_1 = 0,7791x_5^2 - 45,267x_5 + 683,82$	0,7418 зв'язок сильний	$F_{кр}(2; 10; 0,95) = 4,10$ $F_{расч} = 14,366$	$t_{кр}(0,025, 10) = 2,228$ $t_{*a} = 5,360; t_{*a} > t_{кр};$ $t_{*b} = 5,359; t_{*b} > t_{кр};$ $t_{*c} = 5,598; t_{*c} > t_{кр}$
видатки зведеного бюджету, % ВВП (y_2)	$y_2 = 0,6614x_5^2 - 39,108x_5 + 606,65$	0,5105 зв'язок значний	$F_{кр}(2; 10; 0,95) = 4,10$ $F_{расч} = 5,214$	$t_{кр}(0,05, 10) = 1,812$ $t_{*a} = 2,177; t_{*a} > t_{кр};$ $t_{*b} = 2,215; t_{*b} > t_{кр};$ $t_{*c} = 2,376; t_{*c} > t_{кр}$
дефіцит/профіцит зведеного бюджету, % ВВП (y_3)	$y_3 = -0,752x_5 + 23,992$	0,5999 зв'язок значний	$F_{кр}(1; 11; 0,95) = 4,84$ $F_{розр} = 16,495$	$t_{кр}(0,025, 11) = 2,201$ $t_{*a} = 4,061; t_{*a} > t_{кр};$ $t_{*b} = 4,377; t_{*b} > t_{кр}$
x_6 – ступінь зносу основних засобів промисловості, %				
дефіцит/профіцит зведеного бюджету, % ВВП (y_3)	$y_3 = 0,411x_6 - 21,667$	0,6125 зв'язок сильний	$F_{кр}(1; 11; 0,95) = 4,84$ $F_{розр} = 17,384$	$t_{кр}(0,025, 11) = 2,201$ $t_{*a} = 4,169; t_{*a} > t_{кр};$ $t_{*b} = 3,846; t_{*b} > t_{кр}$
x_7 – середньорічна кількість штатних працівників промисловості, тис. осіб				
видатки зведеного бюджету, % ВВП (y_2)	$y_2 = -0,0053x_7 + 48,610$	0,6686 зв'язок сильний	$F_{кр}(1; 11; 0,95) = 4,84$ $F_{розр} = 22,197$	$t_{кр}(0,025, 11) = 2,201$ $t_{*a} = 4,711; t_{*a} > t_{кр};$ $t_{*b} = 12,957; t_{*b} > t_{кр}$
дефіцит/профіцит зведеного бюджету, % ВВП (y_3)	$y_3 = -12,466 \ln(x_7) + 102,655$	0,5894 зв'язок значний	$F_{кр}(1; 11; 0,95) = 4,84$ $F_{расч} = 15,793$	$t_{кр}(0,025, 11) = 2,201$ $t_{*a} = 3,974; t_{*a} > t_{кр};$ $t_{*b} = 4,044; t_{*b} > t_{кр}$
x_8 – індекс середньомісячної номінальної заробітної плати у промисловості, % до п. р.				
темпи зростання доходів зведеного бюджету, % до п. р. (y_3)	$y_3 = 146,577 \ln(x_8) - 583,937$	0,5114 зв'язок значний	$F_{кр}(1; 10; 0,95) = 4,96$ $F_{расч} = 10,465$	$t_{кр}(0,025, 10) = 2,228$ $t_{*a} = 3,235; t_{*a} > t_{кр};$ $t_{*b} = 2,679; t_{*b} > t_{кр}$
x_9 – темпи зростання продуктивності праці у промисловості, % до п. р.				
темпи зростання видатків зведеного бюджету, % до п. р. (y_4)	$y_4 = 5,3503 x_9^{0,6493}$	0,4231 зв'язок помірк.	$F_{кр}(1; 10; 0,95) = 4,96$ $F_{расч} = 7,335$	$t_{кр}(0,01, 10) = 1,372$ $t_{*a} = 2,708; t_{*a} > t_{кр};$ $t_{*b} = 1,4555; t_{*b} > t_{кр}$

Побудовано на основі: [11]

Інтерпретувати одержані результати за інших рівних умов можна таким чином. Незалежна змінна x_1 пояснює 63,04 % варіації залежної змінної y_1 . Якщо у 2000-2012 рр. індекс промислової продукції був би 100 %, то частка доходів зведеного бюджету становила 31,19 %. Незалежна змінна x_2 пояснює 36,18 % варіації залежної змінної y_2 . Якщо у 2000-2012 рр. індекс промислової продукції був би 100 %, то частка видатків зведеного бюджету становила 31,87 %.

Незалежна змінна x_3 пояснює 34,12 % варіації залежної змінної y_3 . Якщо у 2000-2012 рр. індекс цін виробників промислової продукції був би 100 %, то темпи зростання доходів зведеного бюджету становили 107,50 %. Незалежна змінна x_4 пояснює 42,25 % варіації залежної змінної y_4 . Якщо у 2000-2012 рр. індекс цін виробників промислової продукції був би 100 %, то темпи зростання видатків зведеного бюджету становили 109,31 %.

Незалежна змінна x_3 пояснює 71,25 % варіації залежної змінної y_3 . Якщо у 2000-2012 рр. рентабельність операційної діяльності була би 1 %, то темпи зростання доходів зведеного бюджету становили 78,56 %. Незалежна змінна x_3 пояснює 60,81 % варіації залежної змінної y_4 . Якщо у 2000-2012 рр. рентабельність операційної діяльності була би 1 %, то темпи зростання видатків зведеного бюджету становили 82,39 %. Незалежна змінна x_4 пояснює 59,42 % варіації залежної змінної y_2 . Якщо у 2000-2012 рр. частка випуску промислової продукції була би 10 %, то частка видатків зведеного бюджету становила 56,82 %. Скорочення частки випуску промислової продукції позначається на зростанні частки видатків зведеного бюджету, що обумовлює посилення соціальних зобов'язань держави. Незалежна змінна x_4 пояснює 59,42 % варіації залежної змінної y_3 . Якщо у 2000-2012 рр. частка випуску промислової продукції була би 10 %, то темп зростання доходів зведеного бюджету становив -3493,51 %. Це вказує на існування значних проблем в наповненні зведеного бюджету України, що пов'язане із скороченням частки випуску промислової продукції. Незалежна змінна x_4 пояснює 54,36 % варіації залежної змінної y_4 . Якщо у 2000-2012 рр. частка випуску промислової продукції була би 10 %, то темп зростання видатків зведеного бюджету становив -2471,24 %. Зменшення частки випуску промислової продукції негативно впливає на темпи зростання видатків зведеного бюджету, для виробництва суспільних благ важливим є активізація роботи промислових підприємств. Незалежна змінна x_4 пояснює 39,94 % варіації залежної змінної y_5 . Якщо у 2000-2012 рр. частка випуску промислової продукції була би 10 %, то рівень дефіциту зведеного бюджету становив 34,48 %. Скорочення частки випуску промислової продукції порушує стійкість виробництва суспільних благ через зростання рівня дефіциту зведеного бюджету.

Незалежна змінна x_5 пояснює 74,18 % варіації залежної змінної y_1 . Якщо у 2000-2012 рр. частка промисловості у валовій доданій вартості була би 10 %, то частка доходів зведеного бюджету становила 309,06 %. Скорочення частки промисловості у валовій доданій вартості посилює напруженість у формуванні доходів зведеного бюджету, бо кошти, необхідні для виробництва суспільних благ, держава повинна брати за межами економічної системи країни. Незалежна змінна x_5 пояснює 51,05 % варіації залежної змінної y_2 . Якщо у 2000-2012 рр. частка промисловості у валовій доданій вартості була би 10 %, то частка видатків зведеного

бюджету становила 281,71 %. Зменшення частки промисловості у валовій доданій вартості дестабілізує ситуацію й з видатками зведеного бюджету, оскільки це призводить до дефіциту бюджетних ресурсів для відтворення суспільних благ. Незалежна змінна x_5 пояснює 59,99 % варіації залежної змінної y_5 . Якщо у 2000-2012 рр. частка промисловості у валовій доданій вартості була би 10 %, то рівень дефіциту зведеного бюджету становив 16,47 %. Тобто можливості відтворення суспільних благ залежать від зовнішніх джерел, для економічної системи України це є одним з чинників її нестабільності.

Незалежна змінна x_6 пояснює 61,25 % варіації залежної змінної y_5 . Якщо у 2000-2012 рр. ступінь зносу основних засобів промисловості був би 10 %, то рівень профіциту зведеного бюджету становив -17,56 %. Чим нижчим є ступінь зносу основних засобів промисловості, тим більш профіцитнішим стає бюджет, що вказує на поліпшення умов відтворення суспільних благ.

Незалежна змінна x_7 пояснює 66,86 % варіації залежної змінної y_2 . Якщо у 2000-2012 рр. середньорічна кількість штатних працівників промисловості була би 1000 тис. осіб, то частка видатків зведеного бюджету становила 43,31 %. Скорочення кількості штатних працівників промисловості призводить до зростання рівня перерозподілу ВВП через бюджет, що обумовлене, ймовірно, збільшенням соціальних виплат. Унаслідок чого порушуються пропорції виробництва суспільних благ і відбувається зміна соціальних пріоритетів держави. Незалежна змінна x_7 пояснює 58,94 % варіації залежної змінної y_5 . Якщо у 2000-2012 рр. середньорічна кількість штатних працівників промисловості була би 1000 тис. осіб, то рівень дефіциту зведеного бюджету становив 16,54 %. Скорочення чисельності штатних працівників промисловості посилює рівень дефіциту зведеного бюджету, для суспільних благ, фактично, це обумовлює погіршення параметрів їх виробництва в економічній системі України.

Незалежна змінна x_8 пояснює 51,14 % варіації залежної змінної y_3 . Якщо у 2000-2012 рр. індекс середньомісячної номінальної заробітної плати у промисловості був би 100 %, то темпи зростання доходів зведеного бюджету становили 91,08 %. Незалежна змінна x_9 пояснює 42,31 % варіації залежної змінної y_4 . Якщо у 2000-2012 рр. темпи зростання продуктивності праці у промисловості були би 100 %, то темпи зростання видатків зведеного бюджету становили 106,41 %.

З цього згідно із синергетичною парадигмою випливає, що надійним фундаментом для відтворення суспільних благ і виконання державою своїх функцій з їх виробництва є промисловість. Але інерційність змін у промисловості, пов'язаних з подоланням наслідків глибокої кризи 1990-х рр., первісним нагромадженням капіталу та становленням фінансово-промислових еліт, обумовила декларативно-формальний характер перетворень у даній галузі. У 2000-2012 рр. ступінь зносу основних засобів зріс на 8,5 %, частка збиткових промислових підприємств коливалась від 42,2 % у 2000 р. до 33,4 % у 2007 р. і 38,0 % у 2012 р., частка валової доданої вартості промисловості скоротилась на 4,8 %, випуску промислової продукції – на 3,8 %, нерівномірно зменшувалась і частка промислових підприємств, котрі займалися інноваціями (особливо у 2005-2006 рр.). У зв'язку з цим можна стверджувати, що хоча на урядовому рівні визначали цілі, пріоритети і завдання промислової політики, ухвалювали відповідні державні цільові програми, формували середньо- і довгострокові стратегії розвитку промисловості, але системного підходу до розв'язання проблем не було, фактично здійснювали корегування відповідно до ситуації. Це підтверджується і науковими дослідженнями О. Амоші, В. Вишневського та Л. Збаразької стосовно переходу до матричної промислової політики [20, с. 9-26]; Ю. Кіндзерського, пов'язані з формуванням концептуальних засад стратегії розвитку промисловості з урахуванням відповідної інноваційно-інвестиційної підтримки [15, с. 39-41]; колективу вчених, очолюваних Л. Федуловою, орієнтовані на впровадження перспективного сценарію інвестиційного забезпечення розвитку галузей промисловості в Україні [26, с. 288-302].

Одним з головних чинників такого стану речей у промисловості України є характер структурних змін, специфіку якого доречно визначити на основі порівняння з такими країнами колишнього СРСР, як Білорусь, Казахстан і Російська Федерація (табл. 2).

Хоча відмінності в галузевій структурі промислового виробництва залежать від географічного положення, наявних економічних ресурсів, використовуваної техніки та технологій, існуючого суспільного поділу праці, однак спільним є те, що цих країнах здебільшого переважають галузі з низькою часткою доданої вартості.

Таблиця 2. Структура виробництва промислової продукції в Білорусії, Казахстані, Російській Федерації та Україні у 2001-2012 рр., %

Галузь	Країна	2001	2002	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	Білорусія	1,5	1,8	2,1	2,5	1,7	1,6	1,5	2,0	0,8	1,5	1,4
	Казахстан	44,4	47,8	53,2	59,1	57,4	56,6	61,1	60,3	61,3	63,3	60,8
	РФ*	н/д	н/д	н/д	22,5	21,8	21,8	21,3	22,7	21,6	22,9	23,5
	Україна	9,7	8,5	7,3	8,3	8,2	7,9	9,3	8,3	10,0	11,0	10,5
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	Білорусія	19,2	20,0	18,1	17,6	17,5	17,0	16,7	20,3	20,1	17,6	18,5
	Казахстан	14,7	12,9	10,9	9,2	8,4	8,4	7,9	9,0	7,5	6,7	6,8
	РФ	н/д	н/д	н/д	10,9	10,1	10,4	10,7	12,6	11,3	10,3	10,5
	Україна	16,6	17,1	15,8	16,3	15,5	15,3	15,2	19,8	18,1	16,7	18,2
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	Білорусія	6,5	5,8	4,7	4,0	3,8	3,7	3,4	3,5	3,4	3,1	2,9
	Казахстан	1,3	1,2	0,9	0,7	0,6	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3
	РФ	н/д	н/д	н/д	0,7	0,8	0,7	0,6	0,7	0,7	0,6	0,6
	Україна	1,0	1,0	0,8	0,8	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6	0,5	0,7
Виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	Білорусія	3,5	3,7	3,9	3,8	3,8	3,7	3,3	3,5	3,4	3,0	2,8
	Казахстан	0,5	0,6	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
	РФ	н/д	н/д	н/д	3,4	3,3	3,5	3,2	3,2	3,1	2,8	2,8
	Україна	2,4	2,5	2,5	2,5	2,4	2,4	2,2	2,7	2,4	2,1	2,4
Виробництво коксуга продуктів нафти перероблення	Білорусія	13,1	13,8	16,6	19,0	20,0	19,1	20,1	18,3	17,6	21,2	20,6
	Казахстан	3,9	3,7	3,3	2,9	2,4	2,2	2,2	2,3	2,7	2,6	3,8
	РФ	н/д	н/д	н/д	10,6	11,7	11,0	12,1	11,8	12,2	13,0	13,6
	Україна	4,9	6,8	9,1	9,4	8,0	7,3	7,2	6,7	6,9	5,7	4,5
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	Білорусія	9,2	9,0	8,8	8,8	7,9	7,8	10,0	8,4	9,0	11,5	11,8
	Казахстан	1,5	1,5	1,1	1,0	0,9	0,9	1,0	0,9	0,9	0,9	1,1
	РФ	н/д	н/д	н/д	4,9	4,5	4,6	5,3	4,7	5,0	5,2	5,1
	Україна	4,7	4,4	4,7	4,7	4,5	4,3	4,4	4,1	4,2	5,1	4,3
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	Білорусія	5,9	5,8	6,5	6,4	7,6	8,1	8,1	8,4	8,8	7,8	8,1
	Казахстан	1,5	1,7	2,3	2,7	2,9	3,9	2,8	2,7	2,3	2,4	2,7
	РФ	н/д	н/д	н/д	4,6	4,8	5,8	5,7	4,7	4,7	4,5	4,7
	Україна	4,0	4,1	4,1	4,6	5,2	5,6	5,5	4,9	4,4	4,3	4,3
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів	Білорусія	4,7	4,9	6,2	6,0	6,2	6,9	7,2	6,3	7,0	6,8	6,6
	Казахстан	18,7	17,7	16,3	14,0	16,8	16,8	14,9	13,0	14,0	13,0	12,5
	РФ	н/д	н/д	н/д	14,0	14,2	14,3	13,3	10,6	11,9	11,5	10,5
	Україна	18,0	18,2	23,3	22,1	21,9	22,0	22,0	17,6	18,8	18,2	16,0
Машинобудування	Білорусія	16,9	18,2	18,1	18,8	19,0	19,9	20,3	19,0	17,1	17,5	16,9
	Казахстан	3,3	3,1	3,4	3,4	3,5	3,6	3,0	3,1	3,1	3,4	3,3
	РФ	н/д	н/д	н/д	12,9	13,1	14,1	13,8	12,2	13,2	14,0	14,6
	Україна	10,2	10,7	13,4	12,7	12,5	13,7	13,3	10,6	10,9	11,6	10,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	Білорусія	13,7	12,5	11,2	9,8	8,5	8,9	7,7	9,3	9,6	7,6	7,1
	Казахстан	9,4	9,1	7,3	5,7	5,8	5,9	5,9	7,4	6,9	6,6	9,4
	РФ	н/д	н/д	н/д	12,4	12,7	10,4	10,4	13,5	12,7	12,0	10,9
	Україна	24,8	23,8	16,3	15,9	18,3	18,2	17,8	22,3	21,4	22,7	24,5
Інші галузі	Білорусія	4,3	4,1	3,2	3,0	3,1	3,0	3,0	2,9	3,0	3,0	3,0
	Казахстан	0,7	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8
	РФ	н/д	н/д	н/д	1,6	1,6	1,8	1,8	1,4	1,7	1,5	1,5
	Україна	3,7	2,9	2,7	2,7	2,7	2,6	2,5	2,4	2,3	2,1	4,4

* РФ – Російська Федерація. н/д – немає даних. Розраховано на основі: [13, 35, 36, 37].

У 2001-2012 рр. в Україні зміна структури промислового виробництва в окремих галузях мала хвилеподібний характер – спочатку відбувалося поступове збільшення, а згодом – зменшення відповідних часток. Для інших галузей структурні зміни пов'язані або з поступовим скороченням їх часток (текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів), або їх практичною незмінністю (виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність; виробництво хімічних речовин і хімічної продукції).

Така динаміка структури промисловості в Україні була обумовлена станом конкурентних відносин в окремих галузях, чутливістю до кон'юнктури внутрішнього та зовнішнього ринків, пріоритетами промислової політики.

Подібні зрушення галузевої структури промисловості притаманні і для Білорусії, Казахстану та Російської Федерації. У 2001-2012 рр. поступово зростала частка добувної промисловості і розроблення кар'єрів в Казахстані та Російській Федерації, що свідчить про сировинну модель розвитку відповідних економічних систем та поступову переорієнтацію на підтримку базових галузей промисловості. Дещо інші зміни були в Білорусії, оскільки у порівнянні з іншими країнами тут залишилася однією з найбільших частка машинобудування, що при відповідних умовах може надати їй певних конкурентних переваг і допоможе реалізувати модель інноваційного розвитку. Унаслідок чого удосконалення виробництва суспільних благ передбачає відповідні зміни структури промислового виробництва з метою побудови стійких відносин з державою щодо забезпечення її необхідними ресурсами, у протилежному випадку відбуватиметься консервація існуючої структури, обумовлюючи підвищення чутливості до різного роду флуктуацій, пов'язаних із змінами внутрішньої і зовнішньої кон'юнктури, посиленням конкуренції і техніко-технологічного відставання. Усвідомлення цього стало підґрунтям для розроблення середньострокових державних програм структурної перебудови промисловості Російської Федерації [10, с. 34-36], визначення архітектури моделі національного проекту модернізації промисловості в Білорусії [27, с. 34-39], обрання курсу на здійснення форсованого індустріально-інноваційного розвитку в Казахстані [9].

У зв'язку з цим доречною є адаптація досвіду окремих країн Європейського Союзу, таких як Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща та Угорщина по здійсненню структурного реформування промисловості до вітчизняних умов. Так, корисними для України є підходи Німеччини щодо врахування місткості внутрішнього ринку, використання мотивованих і кваліфікованих людських ресурсів, забезпечення високої продуктивності праці, орієнтації на впровадження сучасних технологій та диверсифікацію структури підприємництва [34, р. 8]. У Норвегії варто запозичити досвід формування конкурентних відносин у промисловості в сфері ціноутворення, дерегуляції підприємництва, удосконалення інституційного

середовища і формуванням чітких систем взаємодії на відповідних товарних ринках [39, р. 14-20]. Щодо Нідерландів, то цікавим є досвід подолання «голландської хвороби», спричиненої відкриттям великих покладів газу. У Польщі варто звернути увагу на практику активного залучення інвестицій та гармонізацію структурної політики із стандартами ЄС [35, р. 284-291], а в Угорщині – на розвиток інноваційного внутрішнього підприємництва, реформування освіти для удосконалення людського капіталу та розбудови конкурентного середовища [36, с. 304-307].

У країнах ЄС структура промислового виробництва не є однорідною, але вона є більш усталеною (табл. 3), що пов'язане з існуванням стійких зв'язків з іншими компонентами економічної системи; виваженою та послідовною промисловою політикою; розвиненими конкурентними відносинами.

Таблиця 3. Структура виробництва промислової продукції окремих країн ЄС у 2008-2011 рр., %

Показник	2008					2009					2010				2011					
	Нідерланди	Німеччина	Норвегія	Польща	Угорщина	Нідерланди	Німеччина	Норвегія	Польща	Угорщина	Нідерланди	Німеччина	Норвегія	Польща	Угорщина	Нідерланди	Німеччина	Норвегія	Польща	Угорщина
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	н/д	10,3	н/д	21,1	н/д	24,4	11,7	22,7	22,8	13,8	22,2	10,7	н/д	20,8	11,9	21,5	10,4	23,7	20,2	11,5
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	н/д	0,6	0,5	1,5	1,1	0,3	0,7	н/д	1,4	1	0,3	0,6	0,4	1,2	0,9	0,3	0,7	0,4	1,2	1
Виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	5	4,7	7,8	6,6	3,4	5,5	5,3	7,4	6,7	3,5	5,3	5,1	7,8	6,8	3,4	4,8	4,7	7,9	6,8	3,2
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	н/д	6,5	н/д	8,3	9,4	11,8	5,9	н/д	7,9	9,1	13,1	6	0,0	8,9	9,7	14,8	6,2	н/д	10,3	10,2
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	н/д	7,1	8	5,1	4,4	14,9	7,5	7,4	5	4,1	16,3	7,8	8,6	5,4	4,5	17	7,6	8,9	5,6	4,9
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	5,2	6,4	н/д	10,7	7,3	5,5	6,8	5,6	10,6	7,2	4,9	6,5	5,4	10,8	6,7	4,9	6,6	5,8	11	6,8
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів	н/д	13,6	16,2	12,8	8,3	10	11,9	н/д	10,6	6,7	10,2	12,7	17,1	11,3	6,9	9,9	13,4	17,3	12,2	7,6
Машинобудування	н/д	43	30,7	24,5	48,4	18,9	41,4	н/д	25,7	47,7	19,4	42,4	н/д	25,8	49,2	19,2	42,9	26,9	24,4	48,6
Інші галузі*	н/д	7,8	36,8	9,4	5,5	8,7	8,8	56,9	9,3	6,9	8,3	8,2	60,7	9	6,8	7,6	9,1	8,3	6,2	

н/д – немає даних. Складено на основі: [28].

Для цих країн притаманне: достатньо висока частка переробної промисловості, що свідчить про орієнтованість на забезпечення споживчих

потреб та інноваційність завдяки можливостям машинобудування; інший техніко-технологічний рівень виробництва; поступова переорієнтація з базових галузей на галузі, що виробляють продукцію з більшим вмістом доданої вартості. Врахування цього досвіду у формуванні цілей і завдань промислової політики в Україні дозволить сформулювати чіткі та прозорі правила взаємодії щодо здійснення підприємницької діяльності, залучення інвестицій, забезпечення макроекономічної та політичної стабільності тощо. У результаті чого будуть зменшені флуктуації соціально-економічних показників розвитку промисловості та зміцняться позиції промислових підприємств в економічній системі України, сприяючи тим самим й удосконаленню виробництва суспільних благ.

Висновки. До найголовніших закономірностей впливу промисловості на відтворення суспільних благ в економічній системі України можна *зарахувати*: на теоретико-методологічному рівні необхідність врахування синергетичної парадигми завдяки чому відбувається взаємоузгодженість та адаптація цих підсистем; існування у переважній більшості нелінійних зв'язків динаміки найголовніших параметрів виробництва суспільних благ та тенденцій соціально-економічного розвитку промисловості, що підтверджується на емпіричному рівні відповідними економетричними рівняннями; поступове наростання несприятливих тенденцій в соціально-економічному розвитку промисловості, пов'язане з недостатньою неефективністю промислової політики, структурними деформаціями і поступовою втратою конкурентних переваг, обумовлюючи труднощі в продукуванні суспільних благ.

Вдосконалення виробництва суспільних благ в економічній системі України з урахуванням впливу промисловості пов'язане із заміною декларативно-формального підходу до регулювання розвитку промисловості, що обумовив порушення стійкості відносин з державою щодо забезпечення її необхідними ресурсами для виробництва суспільних благ, на системний, підґрунтям якого є середньо- і довгострокові стратегії розвитку промисловості і виробництва суспільних благ в економічній системі України. У них необхідно врахувати створення сприятливих умов інвестування та оновлення техніко-технологічної бази промисловості, завдяки чому буде зменшено ступінь зносу основного капіталу, підвищено продуктивність праці,

скорочено частку збиткових підприємств. У перспективі завдяки синергизму це дасть позитивні сигнали для відтворення суспільних благ, пов'язані із збільшенням ресурсної бази держави для їх виробництва, подоланням дефіцитності зведеного бюджету та поліпшенням якості людського капіталу. Крім того, здійснити структурну перебудову промислового виробництва, обумовлену переорієнтацією на галузі, що задовольняють споживчий попит, і виробляють продукцію з високим вмістом доданої вартості, що дозволить створити надійну основу для наповнення доходної частини зведеного бюджету і використання ресурсів для виробництва суспільних благ унаслідок зменшення амплітуди коливань розвитку промисловості. Додатково необхідно звернути увагу на підвищення ефективності існуючої системи державних інституцій в частині регулювання підприємництва та прогнозованості основних макроекономічних індикаторів. Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленням на теоретико-методологічному та емпіричному рівнях підходів до вивчення комплексу взаємовідносин між промисловістю та державою щодо виробництва суспільних благ на засадах державно-приватного партнерства в економічній системі України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Агентство Республики Казахстан по статистике [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.kz/Pages/default.aspx>.
2. Амоша А.И. Неоиндустриализация и новая промышленная политика Украины / А.И. Амоша, В.П. Вишнеvский, Л.А. Збаразская // Економіка промисловості. – 2012. – № 1-2. – С. 3-33.
3. Антонюк В.П. Оцінка взаємозв'язку людського розвитку та конкурентоспроможності на міжнародному рівні: рейтинговий аналіз / В.П. Антонюк, О.Д. Прогнімак, Д.В. Кузнецова // Економіка промисловості. – 2013. – № 3. – С. 177-191.
4. Б'юкенен Дж.М. Суспільні фінанси і суспільний вибір: Два протилежних бачення держави: Пер. з англ. / Дж.М. Б'юкенен, Р.А. Масгрейв. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 175 с.
5. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. – 7-е изд., доп. – М.: Институт новой экономики, 2007. – 1472 с.
6. Вишнеvский В.П. Моделирование финансово-экономического развития области: опыт проектирования и реализации крупномасштабной информационно-

- аналитической системы / В.П. Вишнеvский, Р.Н. Лепа, А.В. Половян, Р.В. Прокопенко, В.Д. Чекина // Экономика промышленности. – 2013. – № 3. – С. 11-36.
7. Вишнеvський В.П. Оподаткування в емерджентній економіці: теоретичні засади і напрями політики: моногр. / В.П. Вишнеvський; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2012. – 128 с.
 8. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В.М. Геєць; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. – К., 2009. – 864 с.
 9. Государственная программа по форсированному индустриально-инновационному развитию Республики Казахстан на 2010-2014 годы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mint.gov.kz/?id=42>.
 10. Государственная программа Российской Федерации «Развитие промышленности и повышение её конкурентоспособности» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.minpromtorg.gov.ru/reposit/minprom/ministry/fcp/8/gosudarstvennaya_programma.pdf.
 11. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
 12. Економічна енциклопедія: у 3-х т. – Т. 1, А (абандон) – К (концентрація виробництва) / Гол. ред. Б.Д. Гаврилишин. – К.: Видавничий центр «Академія»; Тернопіль: Академія народ. господарства, 2000. – 863 с.
 13. Єфименко Т. Податки в інституційній системі сучасної економіки / Т. Єфименко; Нац. акад. наук України, Ін-т економіки та прогнозування. – К.: Ін-т економіки та прогнозування, 2011. – 687 с.
 14. Кваснюк Б.Є. Відтворювальна структура національної економіки / Б.Є. Кваснюк // Економічна теорія. – 2007. – № 4. – С. 71-82.
 15. Кіндзерський Ю.В. До засад стратегії та політики розвитку промисловості / Ю.В. Кіндзерський // Економіка України. – 2013. – № 4. – С. 24-43.
 16. Куценко В.І. Соціальний вектор економічного розвитку / В.І. Куценко; під наук. ред. д.е.н., проф., акад. НАН України Б. М. Данилишина / РВПС України НАН України. – К.: Наукова думка, 2010. – 735 с.
 17. Лисяк Л.В. Бюджетна політика в системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України / Л.В. Лисяк. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 600 с.
 18. Мельник А.Ф. Публічний сектор і державна політика в демократичному суспільстві: монографія / А.Ф. Мельник, О.В. Длугопольський. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 240 с.
 19. Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://belstat.gov.by/homep/ru/indicators/main2.php>.

20. Огонь Ц.Г. Доходи бюджету України: теорія та практика / Ц.Г. Огонь. – К.: Київ. нац. торг.-ек. ун-т, 2003. – 580 с.
21. Основи законодавства України про культуру: закон України від 14.02.1992 р. № 2117-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2117-12>.
22. Основи законодавства України про охорону здоров'я: закон України від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
23. Официальная статистика. Федеральная служба государственной статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gks.ru>.
24. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку / [Ю.В. Кіндзерський, М.М. Якубовський, І.О. Галиця та ін.]; за ред. канд. екон. наук Ю.В. Кіндзерського; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2009. – 928 с.
25. Про освіту: закон України від 23.05.1991 р. № 1060-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
26. Технологічний імператив стратегії соціально-економічного розвитку України / [Л.І. Федулова, Ю.М. Бажал, В.Л. Осецький та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. Л.І. Федулової; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2011. – 656 с.
27. Шимов В.Н. Модернизация национальной экономики – императив времени / В.Н. Шимов, Л.М. Крюков // Белорусский экономический журнал. – 2013. – № 2. – С. 18-42.
28. Annual detailed enterprise statistics for industry (NACE Rev. 2, B-E) (sbs_na_ind_r2) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>
29. Barro R.J. Determinants of Economic Growth: a Cross-Country Empirical Study / R.J. Barro // National Bureau of Economic Research Working Papers. – 1996. – № 5698. – August. – 118 p.
30. Besley T. Public-Private Partnerships for the Provision of Public Goods: Theory and Applications to NGOs / T. Besley, M. Gatak // The Development Economics Discussion Papers Series. – 1999. – № 17. – August. – 38 p.
31. Braungart M. Specific Public Goods for Economic Development with a Focus on Environment / M. Braungart, R. Bondesen, A. Kälin, B. Gabler // Public Goods for Economic Development: Compendium of Background Papers. – UNDO. – Vienna, 2008. – P. 139-176.
32. Buchanan J.M. Public Finance in Democratic Process / J.M. Buchanan // The Collected Works of James Buchanan. – Vol. 4. – Liberty Fund, Inc, 1999. – 328 p.

33. Cornes R. The Theory of Externalities, Public Goods, and Club Goods / R. Cornes, T. Sandler. – Cambridge University Press, 1986. – 456 p.
34. In focus: Germany as a competitive industrial nation. Building on strengths – Overcoming weaknesses – Securing the future. – Berlin: Federal Ministry of Economics and Technology, 2010. – 36 p.
35. Kałowski A. Zmiany strukturalne w gospodarce polskiej / A. Kałowski, J. Wysocki // Zarządzanie i Finanse. –2012. –№ 1/2. – S. 281-292.
36. OECD Science, Technology and Industry Outlook 2012. – OESD, 2012. – 466 p.
37. Samuelson P.A. A Pure Theory of Public Expenditure / P.A. Samuelson // The Review of Economics and Statistics. – 1954. – Vol. 36. – № 4. – P. 387-389.
38. Sandmo A. Global Public Economics: Public goods and Externalities / A. Sandmo // Public Economies. – 2006. – № 1-2. – P. 3-21.
39. Sørsgard L. Some lessons for public policy / L. Sørsgard // Competition and Welfare: The Norwegian Experience / Edited by L. Sørsgard. – Bergen: Konkurransetilsynet, Norwegian Competition Authority, 2006. – P. 9-20.
40. Tullock G. Government failure: a primer in public choice / G. Tullock, A. Seldon, G.L. Brady. – London: Institute of Economic Affairs, 2000. – 208 p.